

Bartosz Pasterski¹

Sprawozdanie z konferencji naukowej „Polskie dokonania modernizacyjne w oczach zagranicy”, Rzeszów – Klimkówka 13–14 kwietnia 2023 r.

Realizowany od 2018 r. i finansowany w ramach programu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego „Szlakami Polski Niepodległej” projekt naukowy „W drodze ku modernizacji. Niepodległa Polska i wolni Polacy w XIX–XXI wieku” osiągnął już ostatni z zaplanowanych efektów w zakresie organizacji sesji naukowych. Stała się nim siódma konferencja naukowa zatytułowana „Polskie dokonania modernizacyjne w oczach zagranicy”. Otrzymała się ona w dniach 13–14 kwietnia 2023 r. w Klimkówce koło Iwonicza Zdroju. Wzięli w niej udział przedstawiciele różnych dyscyplin naukowych reprezentujący wiodące ośrodki akademickie w Polsce, obok nich kilku prelegentów z zagranicy. Dzięki przedstawionym podczas sympozjum результатам badań projekt został wzbogacony o informacje dotyczące zagranicznej recepcji polskich osiągnięć modernizacyjnych w dziedzinie gospodarczej i społecznej.

Oficjalnego otwarcia konferencji dokonał prorektor ds. Kolegium Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego, kierownik Zakładu Historii Gospodarczej i Społecznej Instytutu Historii i równocześnie kierownik projektu prof. dr hab. Paweł Grata, który powitał zgromadzonych uczestników i wyraził radość z zorganizowania konferencji. Przedstawił też główne założenia i cele projektu, zaprezentował stronę internetową oraz omówił dotychczasowe efekty jego

¹ Dr Bartosz Pasterski, Instytut Historii, Kolegium Nauk Humanistycznych, Uniwersytet Rzeszowski, al. Rejtana 16c, 35-959 Rzeszów, e-mail: bpasterski@ur.edu.pl, nr ORCID: 0000-0003-4727-890X.

realizacji². Poinformował, że trwają prace nad kolejnym tomem z serii „Biblioteka Polskiej Modernizacji” zatytułowanym *Polacy za granicą – dokonania w sferze gospodarczej i społecznej*.

Po wystąpieniu prof. dra hab. Pawła Graty rozpoczęły się obrady plenarne. W pierwszej sesji, zatytułowanej „Polska transformacja gospodarcza i społeczna po 1989 roku cz. I”, wystąpienia badaczy zainaugurował dr hab. Rafał Matera, prof. Uniwersytetu Łódzkiego, który przedstawił zagadnienie pt. *Stany Zjednoczone wobec fundamentalnych wyzwań modernizacyjnych Polski: transformacji ustrojowej i akcesji do Unii Europejskiej. Zarys problematyki*. Badacz omówił najważniejsze zmiany w Polsce oraz stosunek USA do transformacji naszego kraju w latach 1989–2004. Wskazał m.in. wydarzenia, jakie miały miejsce za prezydentury Geорга Busha seniora (umorzenie długów, ustawa Support for East European Democracy Act z listopada 1989), Billa Clintona (polityka wsparcia wielotorowego, akcesja do NATO i Unii Europejskiej) oraz kadencji Geорга Busha juniora (przed 11.09.2001 Polska traktowana była jako prymus integracji, po wejściu do Unii Europejskiej rozwinęły się m.in. inwestycje wojskowe). W podsumowaniu prof. Rafał Matera podkreślił ważną rolę USA we wspieraniu polskich dążeń do członkostwa w NATO i Unii Europejskiej.

Dr Jarosław Kinal z Uniwersytetu Rzeszowskiego zaprezentował wystąpienie pt. *Transformacja gospodarcza w Polsce oczami amerykańskich i brytyjskich tygodników opinii*. We wstępie prelegent wskazał, że opinia publiczna w USA nie wiedziała, co działo się w Polsce w 1989 r. oraz jak wyglądał proces transformacji. Następnie przedstawił sposób opisu wyborów 4 czerwca 1989 r. w relacjach amerykańskich czasopism: „Time”, „The Wall Street Journal” oraz „Newsweek”, zaznaczając, iż przemiany ustrojowe budziły spore zainteresowanie również brytyjskich dziennikarzy. Jak zauważył badacz, zarówno media amerykańskie, jak i brytyjskie przywiązywały większą wagę do zmian politycznych niż gospodarczych. Dr Jarosław Kinal podkreślił, że pojęcie „polska terapia szokowa”, którego używano w czasopiśmie brytyjskich, dowodziło niepokoju, że wielki eksperyment ekonomiczny w Polsce może nie zakończyć się sukcesem. W kolejnej części referent przedstawił także obraz polskiej transformacji w zachodnich tabloidach. We wnioskach ba-

² Dotychczas ukazały się następujące tomy: *W drodze ku modernizacji. Przemiany modernizacyjne na ziemiach polskich w II połowie XIX i na początku XX wieku*, Rzeszów 2019; *Procesy modernizacyjne w Drugiej Rzeczypospolitej*, Rzeszów 2020; *Modernizacja bez suwerenności. Przemiany gospodarcze i społeczne w Polsce Ludowej*, Rzeszów 2021; *Modernizacja gospodarcza czasów transformacji ustrojowej*, Rzeszów 2022; *Budowa nowoczesnego społeczeństwa po 1989 roku*, Rzeszów 2022.

dacz uwydatnił istnienie wielu obaw dotyczących przemian społeczno-gospodarczych, jak np. brak stabilności ekonomicznej, politycznej czy logistycznej, natomiast do pozytywnych sygnałów zaliczył opis rozwoju sektora prywatnego, wolnego rynku, inwestycji zagranicznych czy reformy bankowej.

Przystąpienie Polski do NATO w optyce tygodników „Time” i „Newsweek” zostało przedstawione przez dra Kamila Kowalskiego z Uniwersytetu Łódzkiego. Prelegent wyjaśnił i scharakteryzował obawy związane z wejściem Polski do NATO. Przypomnił m.in., że Madeleine Albright na łamach czasopisma „The Economist” przekonywała do rozszerzenia paktu północnoatlantyckiego na wschód Europy. Podobne zdanie wyrażał Zbigniew Brzeziński na łamach „Foreign Affairs”. Natomiast „The New York Times” krytycznie odnosił się do wejścia państw Europy Środkowo-Wschodniej do NATO. Dr Kamil Kowalski przedstawił wyniki badania ankietowego przeprowadzonego w Stanach Zjednoczonych dotyczące odpowiedzi na pytanie: „czy NATO powinno nadal istnieć?” Naukowiec zaznaczył, że preferencje partyjne nie miały w tym przypadku istotnego znaczenia. Za pomocą tabeli badacz zaprezentował również zestawienie artykułów poświęconych rozszerzeniu sojuszu na łamach „Newsweeka” i „The Time”.

Ostatnim mówcą w tej części obrad był dr hab. Sławomir Kamosiński prof. Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, który wygłosił referat pt. *Przedsiębiorcy w Polsce w pierwszych latach transformacji jako liderzy przemian modernizacyjnych w opinii prasy amerykańskiej*. We wstępie prof. Sławomir Kamosiński wskazał na rolę, jaką w kreowaniu informacji pełnili amerykańscy dziennikarze przebywający wówczas w Polsce i opisujący m.in. proces gromadzenia polskiego kapitału początkowego. Np. w marcu 1989 r. dziennikarz „The New York Times” określił Polskę jako „gabinet ciekawostek ekonomicznych”, a już kilka miesięcy później dostrzegł istotne znaczenie przedsiębiorców w procesach prywatyzacji w Polsce. Na podstawie relacji ze wspomnianego wyżej amerykańskiego dziennika badacz scharakteryzował amerykański punkt widzenia w opisywaniu upadku marki Peweksu, funkcjonowania przedsiębiorców w nowych realiach czy braku systemu bankowego. Prelegent wyjaśnił też, na czym polegała „społemowska” mentalność ówczesnych sprzedawców. W podsumowaniu przedstawił zaś pozytywne i negatywne aspekty transformacji w ocenie prasy amerykańskiej. Po zakończeniu pierwszej sesji rozpoczęła się dyskusja dotycząca wejścia Polski do NATO, roli mediów brytyjskich i amerykańskich oraz ich wpływu na odbiór społeczny akcesji do NATO i wizerunku Polski w czasach transformacji.

Sesja druga, zatytułowana „Polska transformacja gospodarcza i społeczna po 1989 roku, cz. II”, była moderowana przez dra hab. Rafała Materę prof. UŁ. Wystąpienia naukowców rozpoczął prof. dr hab. Wojciech Morawski ze Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, który wygłosił referat pt. *„Oczy zagranicy” jako instrument wewnętrznej walki o kształt modernizacji*. Na wstępie przybliżył koncepcje rozwoju krajów zapóźnionych, zdefiniował pojęcie wzrostu gospodarczego i scharakteryzował makroekonomiczny model wzrostu Roberta Solowa. Następnie przedstawił teorię wzrostu gospodarczego Paula Romera i jego poglądy na temat wpływu innowacji i zmian technologicznych. W zasadniczej części swego wystąpienia prof. Wojciech Morawski przeanalizował rolę zagranicznej myśli ekonomicznej w procesie modernizacji gospodarki, postawił tezę, że modernizacja ma więcej wad niż zalet i omówił jej główne zagrożenia. Podkreślił, czego należy się wystrzegać, a co wzmacniać przy kształtowaniu procesów modernizacyjnych. W podsumowaniu badacz wskazał na ważną rolę poglądów ekonomicznych Paula Romera i jego wpływ na koncepcje ekonomiczne krajów Europy Środkowo-Wschodniej.

Dr hab. Lucyna Błażejczyk-Majka, prof. Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, i dr Sabine Menu z EM Strasbourg Business School (Francja) przedstawiły zagadnienie pt. *Modernizacja rolnictwa polskiego w okresie przedakcesyjnym i po 2004 r. w oczach zagranicy*. Badaczki omówiły funkcjonowanie rolnictwa unijnego na przełomie wieku XX i XXI, kiedy to po raz pierwszy do rolnictwa został włączony sektor leśny. Następnie prof. Lucyna Błażejczyk-Majka przedstawiła koncepcję europejskiego modelu rolnictwa i scharakteryzowała tzw. reformę luksemburską wprowadzoną w 2003 r. Badany okres został podzielony na trzy etapy: przedakcesyjny, pierwsze dziesięć lat w Unii Europejskiej oraz czasy współczesne. Prelegentka wskazała, że podstawowym źródłem informacji były statystyki unijne, raporty Komisji Europejskiej oraz oficjalne raporty, jak np. Agenda 2000. Kolejno zostały omówione publikacje dotyczące postrzegania rozszerzenia Unii Europejskiej na nowe kraje. Przeanalizowane zostały publikacje w czasopiśmie „Libération”. Za pomocą tabeli i analizy danych statystycznych prof. Lucyna Błażejczyk-Majka omówiła też indeksy wydajności produkcji w przeliczeniu z hektara na jedną osobę. W podsumowaniu podkreśliła rozbudowanie gospodarstw rolnych w Polsce oraz ograniczenie modernizacji rolnictwa przez transformację systemu bankowego.

Ostatnią referentką w tej części była dr Joanna Jaroszyk z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, która zaprezentowała zagadnienie pt. *Prawa reprodukcyjne kobiet w Polsce w hiszpańskich mediach*.

We wstępie określony został zakres tematyczny oraz chronologiczny badań, a także popularność mediów w Hiszpanii w latach 2022–2023. Badaczka scharakteryzowała dzienniki „El Mundo”, „El Pais”, „ABC”, „La Vanguardia”, „La Razon” oraz ich udziały w rynku prasy codziennej. Najwięcej miejsca prawom reprodukcyjnym kobiet poświęcono w „La Vanguardzie”, natomiast tematyka ta nie była w ogóle poruszana na łamach „La Razon”. W prasie hiszpańskiej podjęto szeroko kwestię skutków wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 22 października 2020 r. Relacjonowano protesty, skutki orzeczenia i jego wpływ na pozycję kraju wśród innych państw Unii Europejskiej oraz inicjatywy unijne podjęte w tym zakresie. We wnioskach dr Joanna Jaroszyk wskazała, że w ocenie prasy hiszpańskiej nastąpił regres praw reprodukcyjnych kobiet w Polsce, a wprowadzone ograniczenia zostały ocenione negatywnie. Po ostatnim wystąpieniu rozpoczęła się dyskusja dotycząca m.in. mediów głównego nurtu w Hiszpanii, relacjonowania zjawisk społecznych w Polsce czy wizerunku polskiego rolnictwa w krajach Unii Europejskiej.

Trzecia sesja zatytułowana „Modernizacja ziem polskich pod zabarami” była moderowana przez dra hab. Andrzeja Pieczewskiego, prof. Uniwersytetu Łódzkiego. Prezentację referatów rozpoczęła prof. dr hab. Iryna Shandra z Państwowej Akademii Kultury w Charkowie (Ukraina), która przedstawiła zagadnienie pt. *Przemysł Królestwa Polskiego końca XIX i początku XX wieku: pogląd urzędników i przemysłowców Cesarstwa Rosyjskiego*. Na początku wystąpienia poruszona została kwestia konkurencyjności przedsiębiorstw w Królestwie Polskim. Badaczka zaprezentowała poglądy Iwana Morozowa, właściciela największej manufaktury tekstylnej w obwodzie moskiewskim, na temat fabryk funkcjonujących w Królestwie Polskim. Początkowo moskiewski region gospodarczy współpracował z polskim, a w 1886 na polecenie Ministra Finansów Nikołaja Bunge została powołana „komisja do badania fabryk granicznych”. Miała ona rozpocząć prace w „Kraju Przywiślańskim”, zaś ostatecznie komisja zbadała głównie Łódź oraz Sosnowiec. Prof. Iryna Shandra przedstawiła też główne przyczyny wzrostu gospodarczego, wśród których wyliczyła m.in. działalność Banku Polskiego, budowę kolei czy jakość siły roboczej. W podsumowaniu badaczka zaprezentowała ogólne wnioski komisji, wśród których pojawiła się teza o zasadności przyznania Polsce niepodległości.

Dokonania Polaków w Rosji na początku XX wieku w rosyjskiej i radzieckiej opinii publicznej i naukowej zostały zaprezentowane przez dra hab. Sergiusza Leończyka z Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Prelegent przedstawił realia carskiego zesłania na przełomie XIX i XX w., opisał sytuację kościołów rzymskokatolickich w Irkucku

i Krasnojarsku. Scharakteryzował też postaci polskich lekarzy, m.in. Michała Daniłowicza, oraz stosunek do nich władz rosyjskich, a także ogólne położenie Polaków w carskiej Rosji i w czasach ZSRR. Jak zaznaczył prof. Leończyk, wielu Polaków po odbyciu kary nie miało możliwości powrotu do kraju, zaś lepsze perspektywy dla nich były na wschód od Uralu. Badacz scharakteryzował również postaci Maksymiliana Marksa, Jana Stanisława Franciszka Czerskiego, Franciszka Kona czy Edwarda Piekarskiego. W podsumowaniu przedstawił okoliczności założenia czasopisma „Rodacy – pismo Kongresu Polaków w Rosji”.

Przedostatnim prelegentem w tej części był dr Roman Masyk z Narodowego Uniwersytetu Lwowskiego im. Iwana Franki (Ukraina), który wygłosił referat pt. *Polityka naftowa rządów Austro-Węgier i II RP w recepcji ukraińskich środowisk gospodarczych i politycznych*. Swoje wystąpienie dr Roman Masyk rozpoczął od opisu historycznych początków wydobywania ropy naftowej we wschodnim zagłębiu naftowym. Przedstawił proces sprzedaży ziemi pod wydobywanie surowca przez ukraińskich chłopów. Jak zaznaczył, często odbywało się to bez należytej opłaty. W ukraińskich środowiskach gospodarczych brakowało specjalistów w dziedzinie technologii wydobywania i przetwórstwa ropy naftowej. Dr Roman Masyk podkreślił, że angażowanie bardziej doświadczonych Polaków powodowało z kolei spięcia w społeczności ukraińskiej. Okres I wojny światowej i wojny polsko-ukraińskiej spowodował zniszczenia przemysłu naftowego, wskutek czego ukraińskim robotnikom było trudno znaleźć pracę w sektorze wydobywczym. W podsumowaniu referent przedstawił politykę rządu polskiego wobec ukraińskich przedsiębiorstw gospodarczych.

Ostatnią badaczką występującą w pierwszym dniu obrad była prof. dr hab. Teresa Sasińska-Klas z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, która przedstawiła referat pt. *Bronisław Malinowski – twórca teorii funkcjonalnej w światowej socjologii*. Badaczka przypomniała biografię i zasługi uczonego, który żył w latach 1884–1942 i był twórcą szkoły funkcjonalnej na gruncie socjologii. Od 1910 do 1938 mieszkał w Londynie. Pracę doktorską poświęcił teorii myślenia. W 1929 r. wydał fundamentalną monografię *Życie seksualne dzikich w północno-zachodniej Melanzji*, uważaną za jedną z najistotniejszych prac antropologicznych. W 1936 r. jako pierwszy Polak otrzymał doktorat honoris causa Uniwersytetu Harvarda. W 1938 r. wyjechał do Stanów Zjednoczonych i od 1939 r. był profesorem Uniwersytetu Yale. Odbył liczne podróże naukowe po świecie. Prof. Teresa Sasińska-Klas podkreśliła pogląd Bronisława Malinowskiego dotyczący badania systemu kulturowego jako sposobu organizacji życia społecznego. Przytoczyła również tezy krytyków Malinowskiego oraz ich główne argumenty.

Po zakończeniu wystąpienia prof. dr hab. Teresy Sasińskiej-Klas odbyła się dyskusja poświęcona wnioskowi rosyjskich urzędników dotyczącym przemysłu w Królestwie Polskim oraz poglądom Bronisława Malinowskiego i stosunku do jego badań innych antropologów. Po zakończeniu dyskusji prof. Paweł Grata dokonał podsumowania pierwszego dnia konferencji.

Obrady w drugim dniu konferencji (14 kwietnia 2023 r.) otworzył prof. dr hab. Paweł Grata, zaś moderatorem czwartej części sympozjum, zatytułowanej „Od Drugiej do Trzeciej Rzeczypospolitej”, był dr hab. Sławomir Kamosiński, prof. UKW. Panel rozpoczął się wystąpieniem dra hab. Andrzeja Pieczewskiego, prof. UŁ, który wygłosił referat pt. *Polacy dla pokoju. Recepcja myśli Jana Blocha i Józefa Retingera w Europie*. Swoją wypowiedź prof. Andrzej Pieczewski rozpoczął od przedstawienia życiorysu Jana Blocha, nazywanego ojcem nowoczesnego pacyfizmu. Był on inicjatorem i fundatorem pierwszego na świecie Muzeum Wojny i Pokoju w Lucernie, powstałego w 1902 r. W latach 1893–1898 opublikował kilkutomowe dzieło *Przyszła wojna pod względem technicznym, ekonomicznym i politycznym*. Jak wskazał badacz, była to praca bardzo popularna i tłumaczona na wiele języków. Z kolei Józef Retinger – co podkreślił prof. Andrzej Pieczewski – nazywany jest ojcem założycielem Unii Europejskiej. W 1948 r. uczestniczył w kongresie haskim, a w 1954 r. był inicjatorem i założycielem Grupy Bilderberg – międzynarodowego stowarzyszenia osób ze świata polityki czy gospodarki. W podsumowaniu naukowiec zaznaczył, że Józef Retinger jest wciąż mniej znany niż Jan Bloch, choć pozostawił po sobie oryginalny i nowatorski wkład do idei pokoju.

Kolejnym prelegentem był prof. dr hab. Maciej Franz z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, który zaprezentował referat pt. *Polski sprzęt wojskowy jako przebój eksportowy II Rzeczypospolitej (ocena zewnętrzna)*. Autor wystąpienia przedstawił we wstępie stan posiadania armii po I wojnie światowej, z którego niezbieżnie wynikała konieczność rozwoju i unowocześnienia Wojska Polskiego. Wskazał też, że traktowanie Polski wyłącznie jako państwa konsumentów sprzętu wojskowego nie jest właściwe, ponieważ w wielu dziedzinach polski przemysł zbrojeniowy odnotował wielkie osiągnięcia. Na przykład polski przemysł lotniczy rozwinął się znacznie w okresie dwudziestolecia międzywojennego (RWD, PZL, PZL-Lublin, myśliwce Zygmunta Puławskiego). Badacz scharakteryzował produkcję kolejnych generacji samolotów myśliwskich na eksport, przedstawił i przeanalizował zestawienie kontraktów na samoloty z Polski zawartych w sierpniu 1939 r. Omówił też przypadkowy eksport wojenny do Rumunii, która przejęła

polskie Łosie i dokonała ich konfiguracji na własny użytek. W dalszej części wystąpienia zostały omówione kontrakty na eksport artylerii, działek przeciwpancernych kalibru 37 mm, dział morskich Boforsa, karabinku Mauser wz.29, czołgów TK3, TKS czy peryskopu odwracalnego Rudolfa Gundlacha. W podsumowaniu badacz wskazał, że polskie technologie wojskowe zostały później wykorzystane przy tworzeniu innych konstrukcji przez okupantów.

Referat pt. *Tradycje i dziedzictwo naukowe lwowskiej szkoły matematycznej we Lwowie po II wojnie światowej* został opracowany i przedstawiony przez zespół badaczy w składzie: dr hab. Stanisław Domoradzki, prof. UR z Uniwersytetu Rzeszowskiego, Olena Hryniv z Narodowego Uniwersytetu Lwowskiego im. Iwana Franki (Ukraina) i Michael Zarichnyi z Narodowego Uniwersytetu Lwowskiego im. Iwana Franki (Ukraina) i University of Florida (USA). Jak przypomnieli badacze, dokonania lwowskiej szkoły matematycznej są znane w świecie, chociaż dość późno poznano je w samym Lwowie. W 1939 r. kadre szkoły stanowili wyłącznie Polacy, którzy jednak w 1944 r. zmuszeni zostali do opuszczenia Lwowa. Ich miejsca zostały zajęte przez naukowców z Kijowa oraz Moskwy. Jak wskazali prelegenci, nikt wówczas nie chciał zająć się historią tej placówki czy kontynuować jej tradycji. Od lat 90. XX w. rozpoczęła się intensywna współpraca między polskimi i lwowskimi uczelniami w zakresie badania dokumentów archiwalnych i dorobku szkoły lwowskiej. Prof. Taras Banakh założył „Nową Lwowską Księgę Szkocką”, gdzie matematycy wpisywali rozwiązania wymagające dalszych badań (obecnie w wersji internetowej).

Prof. dr hab. Robert Ciborowski i dr Marian Zalesko z Uniwersytetu w Białymstoku przedstawili referat pt. *Gospodarka centralnie planowana i jej krytyka w austriackiej szkole ekonomii. Wybrane elementy sporu*. We wprowadzeniu badacze omówili trzy spory, jakie toczyły się wśród historyków ekonomii i historyków gospodarczych. Przedstawili historię sporu międzywojennego o „racjonalność gospodarki socjalistycznej”, zapoczątkowanego przez włoskiego przedstawiciela lozańskiej szkoły ekonomicznej Enrico Barone. Spór ten skończył się dopiero wraz z publikacją w 1965 r. artykułu Oskara Langego pt. *Maszyna licząca i rynek*. Zostały przytoczone najważniejsze poglądy ponad 20 ekonomistów, m.in. Ludwiga von Misesa, Friedricha Augusta von Hayeka. Naukowcy wskazali powody trwającej latami polemiki dotyczącej możliwości racjonalnego funkcjonowania gospodarki. Po wystąpieniu rozpoczęła się dyskusja o problematyce poruszanej w referatach. Dotyczyła ona m.in. kwestii matematyków lwowskich, poglądów Oskara Langego i modeli szkół ekonomicznych. Konwersację prowadzono też wokół przyczyn

ograniczonej wiedzy na temat dokonań Józefa Retingera, znanego na ogół wyłącznie badaczom naukowym, a nie szerszemu gronu odbiorców.

Sesja piąta, zatytułowana „Polacy na emigracji”, była moderowana przez prof. dra hab. Macieja Franza. Wystąpienia rozpoczął dr hab. Jerzy Kuzicki, prof. Uniwersytetu Rzeszowskiego, referatem pt. *Polacy we francuskim Korpusie Dróg i Mostów w opiniach przełożonych. Wybrane przypadki*. Badacz przedstawił genezę oraz rozwój funkcjonowania Korpusu Dróg i Mostów, który zyskał na znaczeniu w wyniku rewolucji transportowej. Prof. Jerzy Kuzicki zaznaczył, że w tym okresie powstało ok. 3 tys. kanałów, zbudowano mosty, wiadukty i latarnie morskie. Najwięcej inwestycji przeprowadzono w związku z rozwojem kolei w latach 1837–1870. W kolejnej części wystąpienia badacz przedstawił sylwetki Polaków pracujących w Korpusie Dróg i Mostów (np. Michała Horaina i Teofila Przybylskiego). Do 1851 r. było ich 38, a 17 z nich pracowało jako inżynierowie. Pod koniec XIX w. w korpusie zatrudnionych było już około 100 Polaków. W podsumowaniu referent przytoczył wspomnienia Juliusza Falkowskiego z okresu pracy w Korpusie Dróg i Mostów.

Wystąpienie pt. *Odbiór społeczny osiągnięć Jana Szychowskiego w Ameryce Południowej* zostało zaprezentowane przez dr Joannę Trzaskę-Wieczorek z Uniwersytetu Rzeszowskiego. Jak wskazała prelegentka, Jan Szychowski (1890–1960) to postać dzisiaj zapomniana. Dr Joanna Trzaska-Wieczorek wyjaśniła, jak wyglądała emigracja z Galicji na przełomie XIX i XX w. oraz na czym polegał jej charakter. Podkreśliła kreatywność i konsekwencję polskiego konstruktora, a także wpływ jego urządzeń na rozwój argentyńskiego rolnictwa (m.in. uprawę i dystrybucję yerba mate). Prelegentka zaznaczyła, że Szychowski zbudował w 1932 r. urządzenie do czyszczenia i sortowania ryżu oraz kukurydzy, a także nowoczesną maszynę do prasowania yerba mate, uruchomioną w 1936 r. Był postacią niezwykle zasłużoną dla lokalnej społeczności. W 1958 r. „The National Geographic Magazine” opisał działalność Jana Szychowskiego, a National Geographic Society mianowało go swym honorowym członkiem. W podsumowaniu badaczka przypomniała, że o znaczeniu osiągnięć Jana Szychowskiego świadczy też utworzenie w 1997 r. muzeum jego imienia na terenie posiadłości La Cachuera.

Ostatnią prelegentką występującą w drugim dniu obrad była dr Justyna Stecko z Politechniki Rzeszowskiej, która zaprezentowała referat pt. *Sekularyzacja i desakralizacja świata w filozofii Leszka Kołakowskiego. Spojrzenie wielkiego wizjonera żyjącego na emigracji*. Badaczka przedstawiła życiorys Leszka Kołakowskiego, przypomniała jego najważniejsze dzieła, emigrację z Polski w 1968 r., pracę *Główne nurty marksizmu. Powstanie, rozwój, rozkład*. Jak zauważyła, Kołakowski

piisał też dzieła literackie o tematyce filozoficznej. W 2003 r. został pierwszym laureatem Nagrody Biblioteki Stanów Zjednoczonych im. Johna Klugego za osiągnięcia w dziedzinie nauk społecznych. Badaczka wyjaśniła jego rozumienie pojęć *sacrum* i *profanum*, a także znaczenie procesów desakralizacji i sekularyzacji współczesnego świata.

Po wystąpieniu dr Justyny Stecko rozpoczęła się dyskusja, która dotyczyła przede wszystkim osiągnięć Jana Szychowskiego, nieobecności Zygmunta Baumana w debacie na temat poglądów Leszka Kołakowskiego oraz roli Polaków w procesach modernizacyjnych we Francji.

Po wieloaspektowej dyskusji poświęconej różnym aspektom badawczym w procesach społecznych i historycznych prof. dr hab. Paweł Grata dokonał merytorycznego podsumowania konferencji. Na zakończenie podziękował uczestnikom za udział w symposium (prowadzonym częściowo również w formie zdalnej) oraz udział w dyskusjach i polemikach. Przekazał też informacje dotyczące przyszłej publikacji pokonferencyjnej. W związku z tym, że konferencja „Polskie dokonania modernizacyjne w oczach zagranicy” zwieńczyła już cykl sesji pod hasłem „Oblicza Polskiej Modernizacji” prof. Paweł Grata podziękował wszystkim za podjęte badania i udział w spotkaniach organizowanych w ramach realizacji projektu.